

Analys/Jonas Ohlsson

Läsning print och digitalt
– region för region

Dagstidningsföretagen har inte lyckats matcha den efterfrågan på lokala nyheter som finns hos unga med rätt utbud. Men det är stor skillnad mellan olika regioner visar en analys av SOM-undersökningen gjord av medieforskaren Jonas Ohlsson.

DETTA PÅVERKAR INTRESSET FÖR MEDIEKONSUMTION:

Ålder

Utbildning

Bostadsort

» "Lokaltidningens starkaste konkurrensfördel är det lokala materialet." Det påståendet ses ofta i inlägg som försöker berättiga landsortspressens plats i det mediala ekosystemet. Utsagor av det här slaget bygger på antagandet att mediekonsumenterna faktiskt är intresserade av lokala nyheter och dessutom till den grad att de är beredda att betala för dem.

Men är det verkligen så? Är sambandet mellan intresse för det lokala och exponeringen för nyheter om det lokala lika starkt som det kanske en gång varit? Och om det nu är det, hur förklarar vi då att tidningarnas upplagor fallit i 25 år? Har människors intresse för det lokala svalnat i takt med att den nya medietekniken slagit upp dörrarna till resten av världen på allt vidare gavel?

Att personliga faktorer, som till exempel det egna intresset, får allt större betydelse i takt med att det omgivande medielandskapet blir alltmer överblick-

JONAS OHLSSON

Civilekonom och fil. dr i journalistik, medier och kommunikation. Arbetar som undersökningsledare vid SOM-institutet och som medieforskare vid Nordicom, båda vid Göteborgs universitet.

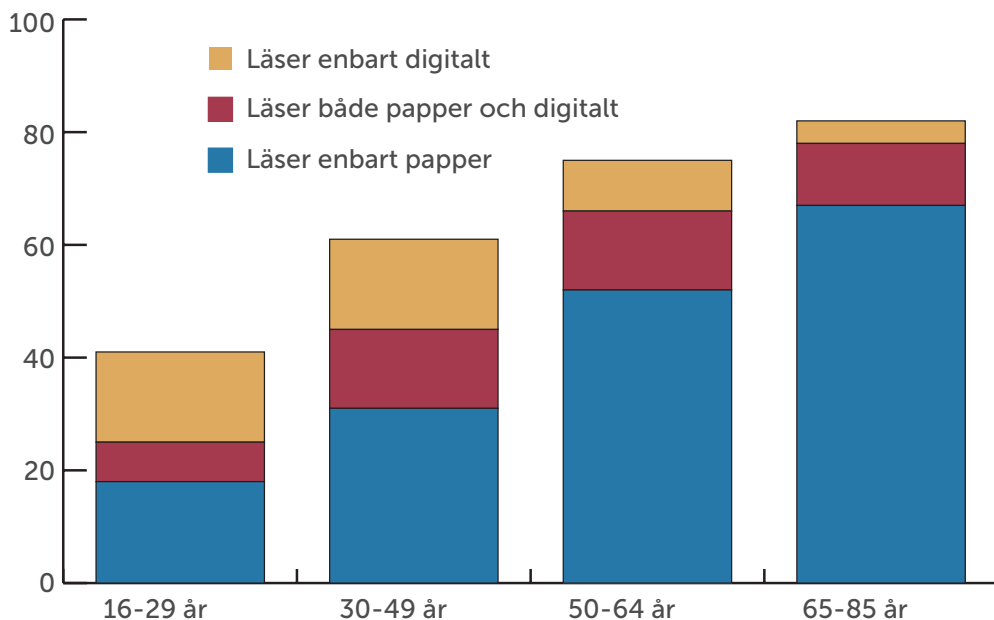
**Medie
världen
Premium**

bart säger sig i någon mån självt. Ett ökat utbud driver på ett ökat behov av selektivitet och i den processen spelar individuella egenskaper en viktig roll. Sådana egenskaper kan vara av olika karaktär och omfatta allt från intresse för olika typer av medieinnehåll till utbildningsnivå och familjesituation via kön och social klass. Som bekant är inte minst ålder en högst central förklaringsfaktor bakom svenskarnas mediekonsumtion i allmänhet och nyhetskonsumtion i synnerhet. Unga och gamla i dagens Sverige lever i hög utsträckning i olika medievärldar. De "nya" medierna har haft svårt att tränga undan gammalmedierna i de äldsta befolkningslagren; vanor och rutiner är faktorer som inte heller får glömmas bort i analyser av mediekonsumtionens mekanismer.

Den här analysen ska titta närmare på betydelsen av tre specifika bakgrundsfaktorer som vi sedan tidigare vet har betydelse för människors exponering för lokala nyheter. Det rör sig förutom ålder – som i någon mån är självskriven i sådana här sammanhang – om utbildningsnivå och intresse för lokala nyheter. Hur mycket tidningsläsningen påverkas av en mer strukturellt betingad förklaringsfaktor, nämligen var i landet man bor, är också något analysen behandlar. En fråga som handlar om betydelsen av vem, i bemärkelsen vilken tidningskoncern, som ger ut lokaltidningen i den egna hemkommunen.

Analysen utgår från data från den nationella SOM-undersökning som genomfördes höstvintrarna 2014. Undersökningen riktades till ett slumpmässigt urval av 13 600 personer i åldern 16 till 85 år.

En brant ålderstrappa

Den regelbundna tidningsläsningen på papper och/eller nätet i olika åldersgrupper. Med regelbunden läsning menas läsning minst tre dagar i veckan.

Figuren visar tydligt vilken betydelse åldersfaktorn har för dagspressens räckvidd. Den samlade räckvidden ökar dramatiskt ju högre upp i åldrarna vi söker oss. Åldersklyftan kan dock i första hand spåras till papperstidningen, där räckvidden är mer än tre gånger så hög i den äldsta åldersgruppen (65–85 år) som i den yngsta (16–29 år).

För- och nackdelar med SOM

SOM-undersökningen innehåller en rad frågor om nyhetsanvändning och de svarandes övriga vanor, attityder och levnadsvillkor. Den erbjuder goda möjligheter att spåra vilka faktorer som inverkar på vilka medier vi väljer.

Därmed inte sagt att vi bara för den skull kan knäcka koden kring hur människor orienterar sig i dagens medielandskap. Sambanden mellan individuella och strukturella förklaringsfaktorer å ena sidan och faktisk nyhetskonsumtion å den andra är komplexa. De är inte heller nödvändigtvis enkelriktade – för på samma sätt som exempelvis ett stort intresse för lokala frågor kan antas öka benägenheten att ta del av lokal journalistik, skulle en exponering för lokal journalistik lika gärna kunna bidra till ett ökat intresse för lokala frågor. För att fastställa vad som är orsak och verkan i nyhetsanvändningens värld behövs analyser som följer samma personers nyhetskonsumtion över tid. Den möjligheten finns inte i tvärsnittsstudier av det slag som SOM-institutet genomför.

Mönster i analysen ska därför inte nödvändigtvis förstås i termer av kausalitet, i bemärkelsen att en bakgrundsfaktor (till exempel hög utbildning) orsakar ett visst beteende (till exempel att regelmässigt läsa den lokala morgontidningen). Vad som går belägga med SOM-undersökningarnas hjälp är endast huruvida det finns ett systematiskt samband mellan de båda faktorerna.

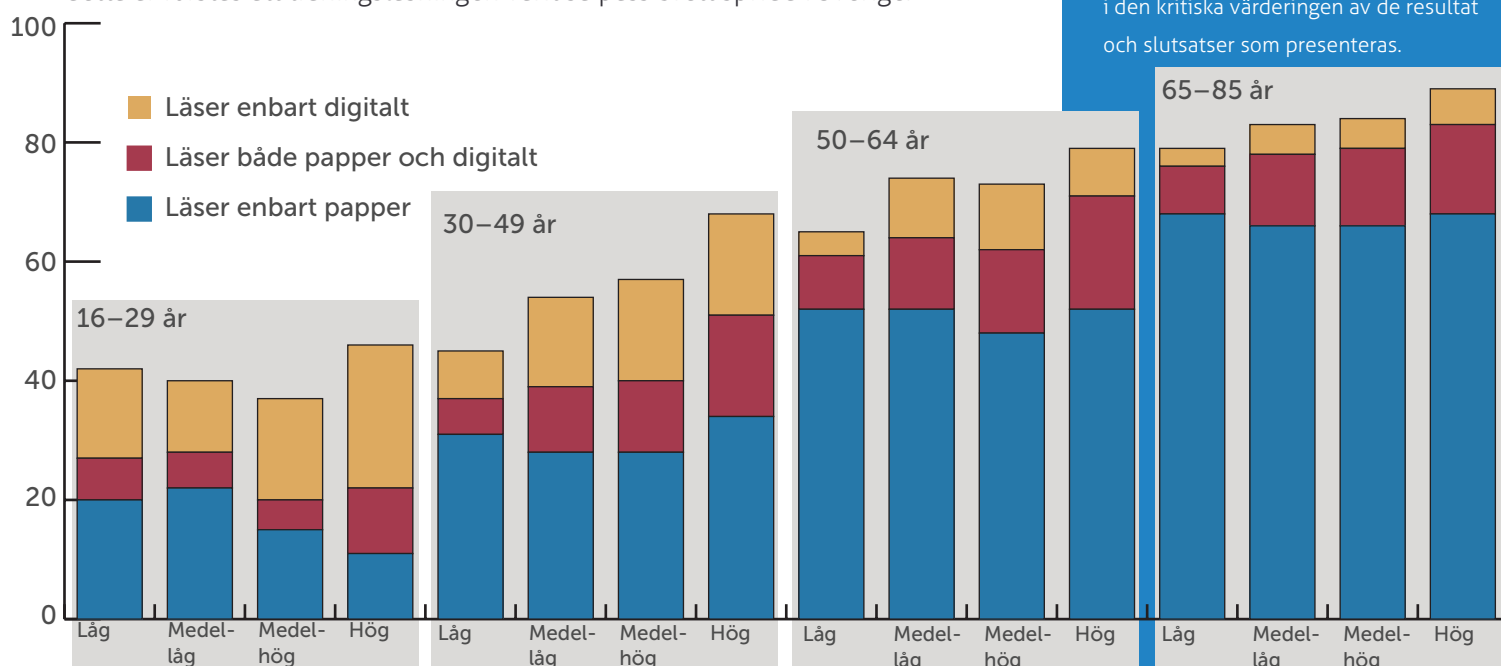
Ett annat problem att förhålla sig till har att göra med dataunderlagets representativitet. I likhet med nära nog alla urvalsbaserade befolkningsundersökningar präglas SOM-undersökningarna av åldersklyftor. Viljan att delta i studier av det här slaget faller ju längre ned i åldrarna vi söker oss. En ökad

**Medie
världen
Premium**

För den digitala läsningen är mönstret delvis annorlunda. Här är räckvidden i stället högst i åldersgruppen 30–49 år. Lägst räckvidd har lokalpressens sajter i det äldsta ålderssegmentet. Det är även här som den relativa andelen nätläsare är som allra lägst. Endast en av fem tidningsläsare i åldern 65–85 år läser regelbundet en lokaltidning på nätet. I den yngsta åldersgruppen (16–29 år) är andelen som jämförelse nästan tre av fem.

Utbildningsnivåns betydelse

SOM-institutets mätningar av svenskarnas nyhetskonsumtion sträcker sig tillbaka till 1986. Under hela den här perioden har resultaten visat på positiva samband mellan en ökad utbildningsnivå och en mer regelbunden tidningsläsning. I jämförelse med andra länder har dock effekten av utbildning och andra mer kognitivt orienterade faktorer varit relativt måttliga. En viktig förklaring till detta är förstås att tidningsläsningen varit så pass brett spridd i Sverige.

Utfall av analysen av tidningsläsningen bland personer med olika utbildningsnivå

Som framgår av figuren finns i samtliga ålderskategorier skillnader i tidningsläsningen mellan olika utbildningsnivåer. Men mönstren är inte helt enhetliga. Resultatet kan sammanfattas på följande sätt:

- * Den övergripande tendensen är att den samlade tidningsläsningen (på papper och/eller webb) ökar för varje pinnhål på utbildningsstegen. Betydelsen av utbildning är dock hela tiden mindre än betydelsen av ålder.
- * Störst skillnader mellan låg- och högutbildade hittar vi i ålderssegmentet 30–49. (En reservation ska här göras för att antalet personer med låg utbildning i den här gruppen är relativt få.)
- * Minst är skillnaden mellan utbildningsnivåerna i den äldsta åldersgruppen, som även är den som omfattar högst andel personer med låg utbildning.

rörlighet i samhället gör att det också blivit allt svårare att överhuvudtaget nå unga människor via brev och telefon.

Eftersom SOM-institutet väljer att inte vikta sina resultat får de här mönstren konsekvenser för frågeområden som präglas av stora åldersklyftor, som exempelvis medieanvändning. Därför redovisas i den här analysen inga samlade mått över svenskarnas tidningskonsumtion, bara utfallet i olika åldersgrupper. Det faktum att svarsfrekvensen, och möjligen därför också representativiteten, är betydligt lägre bland unga vuxna än bland pensionärer går däremot inte att göra något åt. Förutom då att ha med det i den kritiska värderingen av de resultat och slutsatser som presenteras.

* Också i den äldsta åldersgruppen, som är den som omfattar högst andel personer med låg utbildning är de utbildningsrelaterade skillnaderna i tidningsläsningen ganska begränsade.

Så långt de övergripande tendenserna. Om vi i stället tittar på sambandet mellan utbildningsnivå och vilken plattform man väljer att ta del av tidningen på blir mönstren delvis annorlunda:

* När det gäller läsningen av tidningen på papper är det sett till hela befolkningen endast de riktigt högt utbildade (med högskole- eller universitetsexamen) som sticker ut genom en något mer omfattande läsning. Mellan övriga utbildningsnivåer är skillnaderna relativt måttliga.

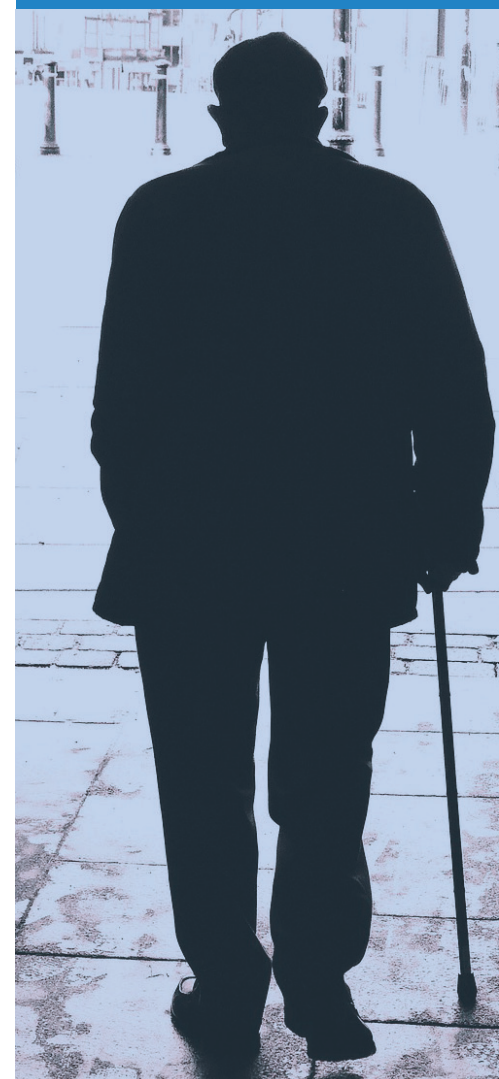
* Undantaget är den yngsta gruppen. Här är mönstren snarast de omvända. (Jämförelsen inom gruppen störs dock av att de allra yngsta i de flesta fall ännu inte flyttat hemifrån.) Den allra lägsta räckvidden för papperstidningen återfinns bland unga vuxna med erfarenhet av universitetsstudier.

* För den digitala läsningen är skillnaderna mellan olika utbildningsnivåer mer påtagliga. I samtliga åldersgrupper finns det ett tydligt samband mellan utbildningsnivå och läsningen av lokaltidningen på nätet. Störst är skillnaderna i den yngsta åldersgruppen. Minst är det i den äldsta.

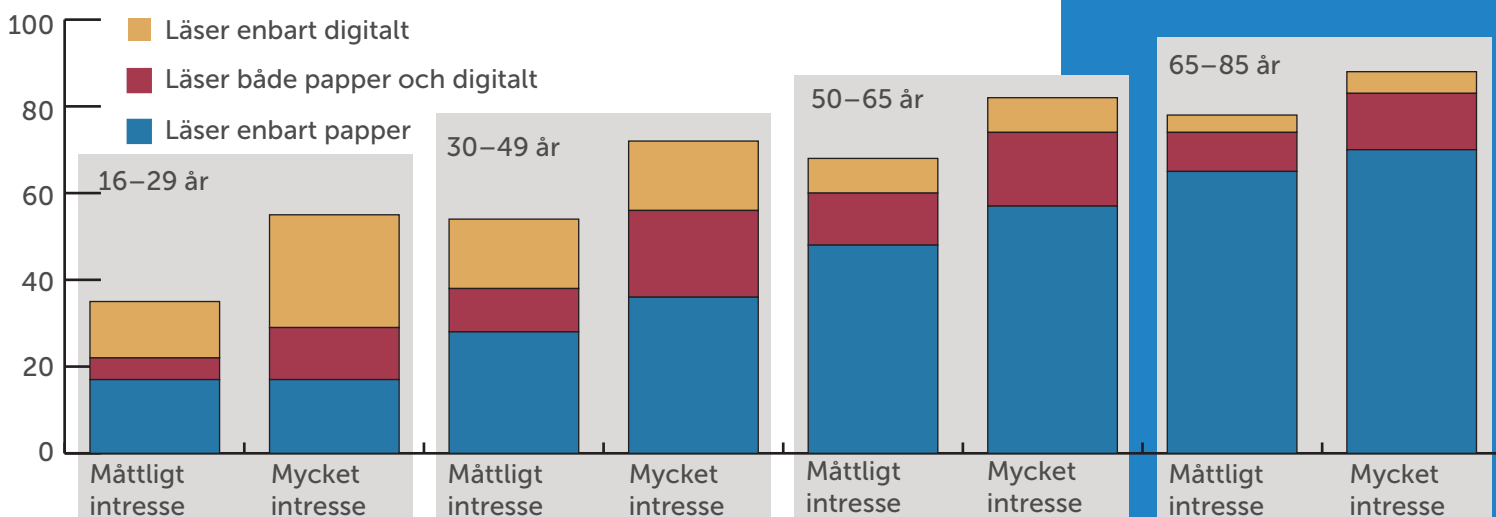
Stort intresset för nyheter från hemkommunen

2014 års SOM-undersökning innehöll också en fråga kring hur intresserad man är att ta del av nyheter från kommunen man bor i. Med den som utgångspunkt kan vi se hur ett större eller mindre intresse för lokala nyheter återspeglas i exponeringen för den lokala tidningen.

Här kan vi konstatera att intresset för lokala nyheter varierar relativt kraftigt i olika åldersgrupper. Intresset för nyheter från hemkommunen ökar stadigt högre upp i åldrarna. Samtidigt är det väldigt få svenskar som säger sig helt sakna intresse för lokala nyheter av det här slaget. Jordmånen för en lokalt orienterad nyhetsjournalistik tycks i det avseendet vara ganska hygglig. Kopplas nyhetsintresset samman med tidningsläsning hittar vi följande:

Störst intresse för lokal nyhetsjournalistik finns i de äldsta åldersgrupperna.

✳ Ett (mycket) stort intresse för kommunyheter uppvisar i samtliga ålderssegment ett tydligt positivt samband med exponeringen för lokalpressen.

✳ Effekten tycks dock avta med stigande ålder. Störst skillnad mellan de mycket intresserade och de som är mindre intresserade hittar vi i den yngsta ålderskategorin.

Intressefaktorn har en positiv inverkan både på läsningen på papper och på nätet. Men mönstren ser olika ut för de två plattformarna:

✳ I den yngsta åldersgruppen tar ett ökat intresse för kommunyheter framför allt sig uttryck i en kraftigt ökad exponering för lokaltidningen på nätet. Räckvidden bland de mycket intresserade är nästan tre gånger högre än bland dem som är mindre intresserade. För pappersläsningen är "intresseeffekten" klart mer begränsad.

✳ I de övriga tre åldersgrupperna har intressefaktorn i stället störst betydelse för exponeringen för tryckta tidningar.

Tidningsläsningen på olika regionala marknader

Hittills har analysen uppehållit sig kring tidningsläsningen på en samlad nationell nivå. I någon mån är det dock missvisande att tala om den svenska tidningsmarknaden som om den vore ett gemensamt nationellt avsättningsområde. För det är den ju förstås inte. Med några få undantag är de svenska dagstidningarna lokala. Kärnmarknaden utgörs vanligtvis av en handfull kommuner. Konkurrensen från andra prenumererade lokaltidningar är i de flesta fall obefintlig.

Även på den strukturella nivån ser vi i dag ett liknande mönster, om än på en regional nivå. De stora tidningskoncernerna har delat upp Tidnings-sverige mellan sig på ett mycket prydligt sätt. Endast i två regioner, Stockholm och i Värmland, förekommer konkurrens i dess egentliga mening mellan högfrekventa dagstidningar med olika ägare. Även i detta avseende är den inbördes konkurrensen på tidningsmarknaden alltså måttlig, åtminstone om vi talar om kampen om tidningsläsarnas gunst. Ska man beskriva strukturen hos den svenska dagspressen är det snarare i termer av olika geografiskt distinkta monopol (i undantagsfall duopol) än som en sammanhängande nationell marknad.

En från vetenskapligt håll uppenbar fördel med den långt drivna ägarkoncentration som präglar dagens svenska dagspress är att vi med nationella frågeundersökningar av någorlunda storlek har möjlighet att titta närmare på – och inte minst jämföra – hur tidningsläsningen ser ut i delar av landet som kontrolleras av olika tidningsgrupper.

Möjligheten triggas så klart många spännande frågor. Läser människor tidningen mer i Mittmedia-land än i Stampen-land? Hur vanligt är det att läsa lokaltidningen på nätet om man bor i en kommun där tidningen ägs av Gota Media – eller för den delen av Herenco? Och hur står sig Stockholm, som ju stoltserar

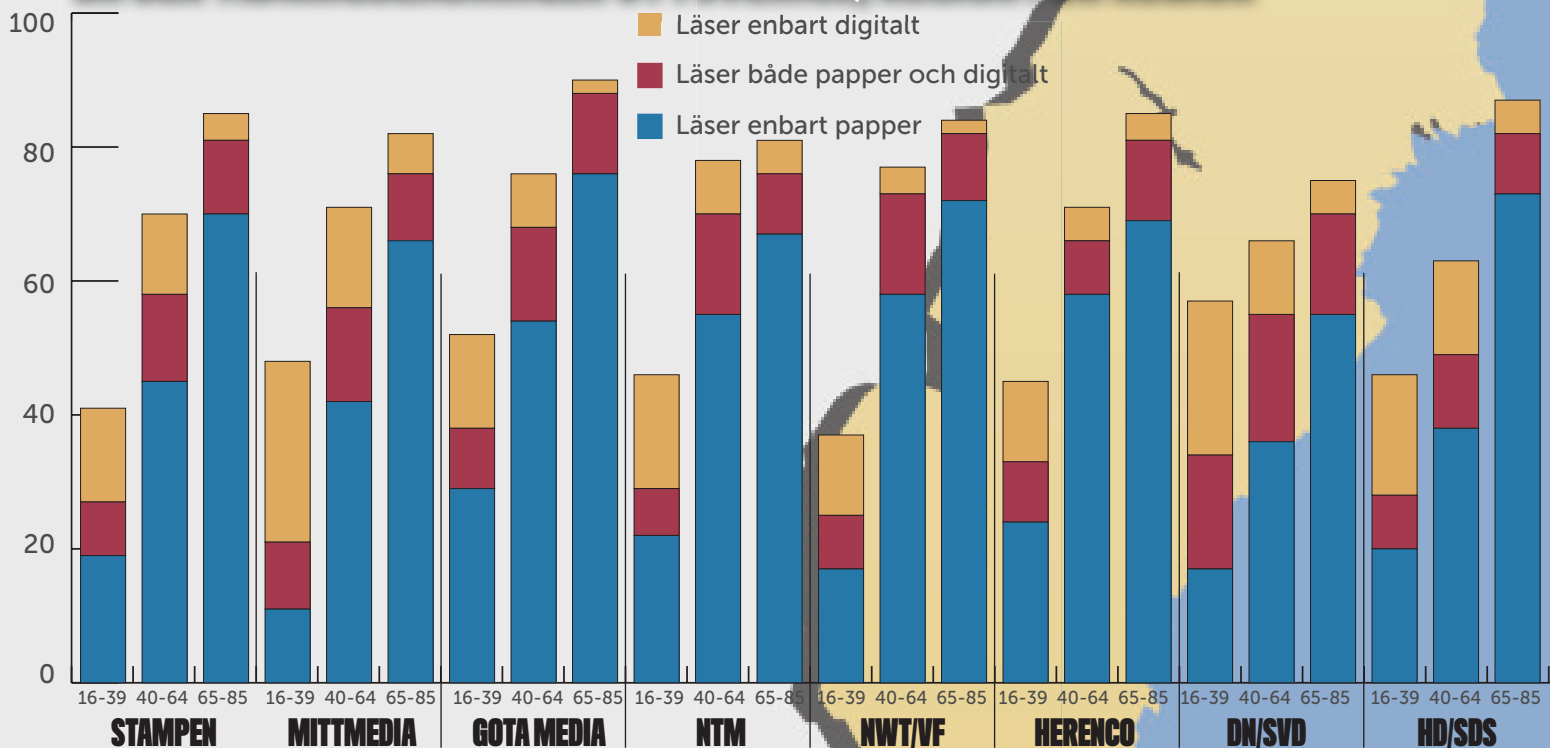

I SAMTLIGA TIDNINGS-REGIONER FINNS DET STORA SKILLNADER I DEN REGELBUNDNA TIDNINGSLÄSNINGEN MELLAN DE YNGSTA OCH DE ÄLDSTA ÅLDERSGRUPPERNA. STÖRST ÄR GAPET I REGION "NWT/VF", MINST ÄR DET I STOCKHOLM ("DN/SVD")

**Medie
världen**
Premium

med landets två största morgontidnings sajter i fråga om nationell räckvidd – DN.se och SvD.se – mot landsortspressen om vi i stället ser till räckvidden bland den lokala publiken? Med SOM-undersökningens hjälp kan vi närma oss ett svar på frågorna.

SÅ SER TIDNINGSLÄSNINGEN UT I SVERIGE, REGION FÖR REGION

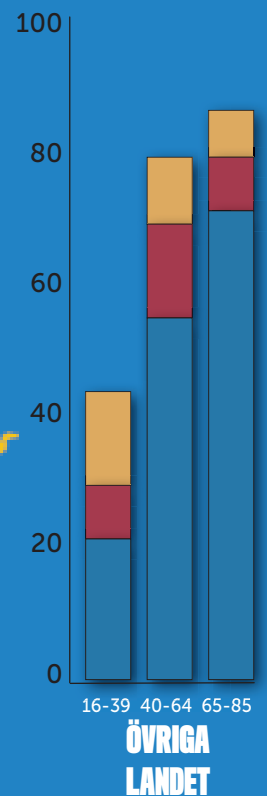
Även här intresserar vi oss för den regelbundna räckvidden (minst 3 dagar/vecka) för papper respektive webb. Av samma anledning som redan angetts presenterar vi utfallet i olika åldersgrupper snarare än för befolkningen som helhet. För att få till ett tillräckligt stort statistiskt underlag också för de mindre tidningsregionerna har vi dock fått dela upp de svarande i tre åldersgrupper istället för fyra.

De viktigaste fynden kan summeras enligt följande:

I samtliga tidningsregioner finns det stora skillnader i den regelbundna tidningsläsningen mellan de yngsta och de äldsta åldersgrupperna. Störst är gapet i region "NWT/VF", minst är det i Stockholm ("DN/SvD").

Men också mellan tidningsregionerna finns det stora skillnader i den samlade räckvidden inom olika åldersgrupper. Det gäller framför allt i den yngsta gruppen.

* Störst samlad räckvidd (papper och webb) i åldersgruppen 16–29 år har lokalpressen i Stockholm (53 procent) och i region "Gota Media" (52 procent). Lägst räckvidd har den i region "NWT/VF" (37 procent).

ÖVRIGA LANDET

Medie världen Premium

✳ I det mellersta ålderssegmentet, 40–64 år, är tidningsläsningen i stället mest utbredd i region "NTM" samt i de delar där det saknas en stor tidningskoncern ("Övriga landet") och minst utbredd i region "SDS/HD".

✳ I åldersgruppen 65–85 år ligger räckvidden för dagspressen över 80 procent i samtliga landsortsregioner. I Stockholm hamnar räckvidden strax under. Den högsta samlade räckvidden i det äldsta ålderssegmentet har lokalpressen i regionerna "Gota Media" och "SDS/HD". Där läser nio av tio 65-plussare en lokaltidning åtminstone tre dagar i veckan.

Resultaten så här långt pekar på att det tycks finnas ett samband mellan det lokala tidningsutbudet och tidningsläsningen. De största skillnaderna mellan landets olika tidningsregioner har dock att göra med relationen mellan läsning på papper och digitalt. Även här är klyftorna tydligast i gruppen unga vuxna.

✳ Klart mest utbredd är papperstidningsläsningen i gruppen 16–29 år i region "Gota Media". Där läser fyra av tio unga vuxna en papperstidning regelbundet. Det är dubbelt så många som i region "MittMedia", som har den lägsta andelen unga papperstidningsläsare i hela landet.

✳ Även i den äldsta åldersgruppen är papperstidningen mest läst i region "Gota Media". Minst läst är den i Stockholmsområdet. Skillnaderna mellan de olika regionerna är dock relativt begränsade i gruppen 65+.

✳ I medelåldersgruppen har papperstidningen flest läsare i region "NWT/VF". Minst utbredd är den i region "SDS/HD".

✳ När det gäller läsningen av lokaltidningen på nätet är räckvidden i samtliga tre åldersgrupper högst i Stockholm. I den yngsta åldersgruppen delas dock förstaplatsen med region "Mittmedia". I dessa båda regioner läser ungefär var tredje ung vuxen en lokaltidning på nätet minst tre dagar i veckan.

✳ Sett över samtliga åldersgrupper har lokalpressen lägst onlineräckvidd i regionerna "NWT/VF" och "Herenco".

✳ "Mittmedia" är den tidningsregion i landet som både har störst relativ andel digitala tidningsläsare och minst relativ andel papperstidningsläsare i den yngsta åldersgruppen. 77 procent av de unga vuxna som regelbundet läser en lokaltidning i Mittmedia-land gör det online. Motsvarande andel för papperstidningen är endast 44 procent.

✳ I regionerna "Gota Media" och "Herenco" är relationen mellan papper och webb den omvända: här läser 73 procent av de unga tidningsläsarna fortfarande en papperstidning, medan endast 44 respektive 46 procent av läsarna läser tidningen på nätet.

MEST UTBREDD ÄR PAPPERSTIDNINGSLÄSNINGEN I GRUPPEN 16-29 ÅR I REGION "GOTA MEDIA". DÄR LÄSER FYRA AV TIO UNGA VUXNA EN PAPPERSTIDNING REGELBUNDET. DET ÄR DUBBELT SÅ MÅNGA SOM I REGION "MITTMEDIA", SOM HAR DEN LÄGSTA ANDELEN UNGA PAPPERSTIDNINGSLÄSARE I HELA LANDET.

SLUTSATSER OCH SAMMANFATTNING:

» Frågan om vilka bakgrundsfaktorer som gör oss särskilt benägna att ta del av lokala nyheter hör till tidningsbranschens största knäckfrågor. Den här analysen har sett på betydelsen av ålder, utbildningsnivå och intresse för lokala nyheter för läsningen av lokala tidningar – på papper och på nätet. Den har också analyserat tidningsläsningen i regioner kontrollerade av olika tidningskoncerner. Analysen kan summeras i följande fem punkter:

1, Resultaten bekräftar bilden av att tidningsläsningen i Sverige präglas av stora åldersklyftor. Den samlade regelbundna läsningen – nätläsningen inkluderad – var 2014 dubbelt så hög bland personer över 65 år som bland personer i åldern 16–29.

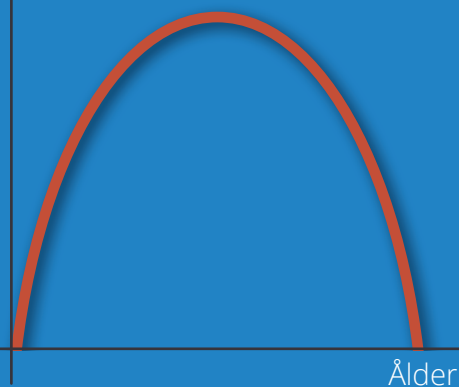
2, Åldersklyftorna kan i första hand kopplas till läsning av papperstidningen. Den regelbundna papperstidningsläsningen faller kraftigt med sjunkande ålder. Räckvidden för lokalpressens sajter visar i stället närmast formen av ett omvänt u, där läsningen är mest utbredd för 30–49 åringar.

3, Utbildningsnivån har betydelse för dagspressens räckvidd. I samtliga åldersgrupper är läsningen mest utbredd bland personer med högskoleutbildning. Skillnaderna i räckvidd mellan olika utbildningsnivåer gäller i synnerhet läsningen av lokalpressen online. Störst onlineräckvidd har lokalpressen bland högutbildade unga vuxna. Det är också den grupp där andelen renodlade papperstidningsläsare är som allra lägst.

4, Även intresset för nyheter från den egna kommunen har inverkan på tidningsläsningen. Också här är skillnaderna allra tydligast i gruppen unga vuxna (16–29 år), och framför allt då för läsningen av lokaltidningen på nätet. I övriga åldersgrupper tycks ett mer fördjupat intresse för lokalnyheter i första hand ta sig uttryck i en ökad läsning av tidningen på papper.

5, De stora svenska tidningsgrupperna har hunnit olika långt i den digitala omställningen, åtminstone om vi utgår från tidningsläsningen på papper respektive nät i de områden som var och en av grupperna kontrollerar. Mest utbredd är nätläsningen i Stockholm (DN och SvD) och i Mittmedia-land. Minst utbredd är den i regioner kontrollerade av NWT (ett område som delvis också omfattar den oberoende Värmlands Folkblad) och Herenco. Samtidigt finns det inga tydliga samband mellan digital omställningsgrad och total räckvidd.

Räckvidd

RÄCKVIDDEN FÖR LOKAL-
PRESSENS SAJTER VISAR
(...) NÄRMAST FORMEN AV ETT
OMVÄNT U, DÄR LÄSNINGEN
ÄR MEST UTBREDD FÖR
30–49 ÅRINGAR.

För att återknyta till de frågor som restes i inledningen hittar vi alltså stöd för att det finns ett samband mellan ett intresse för lokala nyheter och läsningen av den lokala tidningen. Konstigt vore väl annat.

Samtidigt visar resultaten att intresset för just det lokala är avsevärt lägre bland unga människor än bland äldre. Att läsningen av lokalt orienterade tidningar är som lägst i de grupper som också uppvisar det lägsta intresset för just lokala nyheter är inte heller det särskilt konstigt.

Huruvida de lägre intressenivåerna i den unga gruppen är en fråga om ålder ("unga människor har alltid varit mindre intresserade av det lokala") eller generationer ("dagens unga är mindre intresserade av det lokala än gårdagens") kan vi dessvärre inte svara på här.

EN SISTA SLUTSATS:

Av de unga människor som säger sig vara mycket intresserade av nyheter från den egna kommunen är det bara drygt hälften (55 procent) som regelbundet läser den lokala tidningen. Resten gör det inte. Här finns det uppenbarligen ett fel i matchningen mellan efterfrågan på lokal nyhetsförmedling och utbudet av detsamma – i alla fall det som förmedlas av den lokala dagstidningen. Den nöten återstår fortfarande att knäcka för de svenska tidningsföretagen.

